

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V Еңбек Кодексі (2021.30.12. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) // <https://www.zakon.kz/4956760-zadolzhennost-po-oplate-truda-v-razmere.html>;
2. Задолженность по оплате труда в размере 3,7 млрд тенге была погашена в 2020 году // <https://www.zakon.kz/4956760-zadolzhennost-po-oplate-truda-v-razmere.html>;
- 3 Нургалиева Е.Н. Пути совершенствования законодательства о коллективных трудовых спорах и забастовках // <https://www.zakon.kz/4491238-puti-sovershenstvovaniya.html>;
- 4 Трудовой спор урегулирован в «АрселорМиттал Темиртау» // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39132958&.

УДК 336

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ҚҰРАЛДАРЫН РЕТТЕУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Есболова Айгерім Сапарбайқызы

aygerim.esbolova@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ азаматтық, еңбек және экология кафедрасының
1 курс магистранты

Ғылыми жетекшісі – А.М. Нурмагамбетов

COVID-19 пандемиясынан туындаған дағдарыс жағдайында тіпті бәсеңдеген экономикалық процестердің дамуы қаржы нарығының жаңа құралдарын белсенді пайдалануды талап етеді. Экономикалық жүйелердің дамуының қазіргі заманғы тенденциялары қаржы құралдары нарығының трансформация процестерінің мәні мен мазмұнына мүлдем жаңа көзқарастарды ұсынады. Мұндай түрлендіру қаржы нарығының сегменттері арасында ақша капиталын қайта бөлу тиімділігіне әсер ететіндіктен, ресурстарды белсенді несие немесе инвестициялық капиталға айналдырудан экономикалық нәтиже алуға мүмкіндік беретін шартты механизмнің макро және микро деңгейде маңызы артады.

Нарықтық экономика банк құрылымдары, қор нарығы және ресурстарды бөлудің бәсекелестік тәсілінің басқа институттары түріндегі қаржылық делдалдықтың дамыған жүйесіне бағытталған. Мұның болмауы қаржы нарығының негізгі сегменттері арасындағы, ең бастысы, қаржы нарығы мен ел экономикасының нақты секторы арасындағы капитал қозғалысына кедергі болып табылады, өйткені ақша капиталын мұндай қайта бөлу тек қана тиісті қаржы құралдарының болуына және ұтымды пайдаланылуына. Дәл осы қаржы құралдары экономиканың қазіргі уақытта оларға ерекше қажеттілік бар салаларында қажетті ресурстарды үздіксіз және уақтылы алу процесін қамтамасыз етудің тиімді құралына айналады.

Қазақстан Республикасында бағалау қызметінің субъектілері – бағалаушылар қаржы құралдарының құнын анықтау қажеттілігіне көбірек тап болуда. Сонымен қатар, бағалаудың бұл саласының әдістемелік базасы нашар дамыған. Қазіргі уақытта бағалау «Қаржы құралдарын бағалау» Ұлттық бағалау стандартына негізделген [1].

Көрсетілген стандартқа сәйкес қаржы құралы – онда көрсетілген тараптар үшін ақшалай қаражатты немесе басқа да қаржылық сыйақыларды алуға немесе төлеуге құқықтар немесе міндеттер тудыратын құрал. Бұл анықтама біршама реттелген, бұл бағалаушыға бағалау объектісін анықтауда қиындықтар туғызады. Әлемдік экономикалық тәжірибеде кеңірек анықтамалар берілген.

Осылайша, 32 «Қаржы құралдары: ұсыну» Халықаралық қаржылық есептілік стандартында (ХҚЕС) қаржы құралы келісім-шарт ретінде түсініледі, оның нәтижесінде бір ұйымнан қаржы активі, екіншісінен қаржылық міндеттеме пайда болады [2]. Жоғарыда келтірілген анықтамалар бағалау объектісін бірегей анықтауға мүмкіндік бермейді. Сондықтан, қаржылық құралды тәуелсіз бағалауға жататын ретінде анықтау үшін маман бағалаушы бухгалтерлік есеп бойынша терең білімге ие болуы немесе Бағалау стандартында нақты және егжей-тегжейлі анықтама алуы керек.

Мұндай егжей-тегжейлі бағалау әдістемесі критерийлер базасын қамтуы керек, оған сәйкес бағалаушы мыналарды анықтай алады: қаржылық актив ретінде анықталған келісім-шарт бойынша құқықтар мен міндеттер қалай анықталатынын; қаржы құралдарының жекелеген санаттары бойынша активтер мен міндеттемелерді кім таниды және қаржы құралдары ретінде танылған келісімшарттардың әрбір санатында қандай кіші түрлерді ажыратуға болады.

Қойылған сұрақтарға жауаптар белгілі бір шарттың қаржылық құралдардың белгілі бір санаты мен кіші түріне сәйкестігі тұрғысынан бағаланатын критерийлерге ие бола отырып, бағалаушы осындай күрделі бағалау объектісін анықтаудың тиімді және дәл құралын алады. Әлбетте, бұл критерийлерді әзірлеу Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына (бұдан әрі - ХҚЕС) негізделуі керек. ХҚЕС жүйесінде қаржы құралдары бұрын келтірілген 32 «Қаржы құралдары: ұсыну» IAS Халықаралық стандартына арналған; ХҚЕС 7 «Қаржы құралдары: Ақпаратты ашу»; ХҚЕС 9 «Қаржы құралдары»; IAS 39 «Қаржы құралдары: тану және бағалау». Бірақ тіпті стандарттардың мұндай жеткілікті кең тізімі сақтандыру келісімшарттары, сатып алушылармен келісім-шарттар, жалдау шарттары сияқты қаржылық құралдар сияқты келісімшарт түрлерін анықтау мүмкіндігі туралы сұрақтарға жауап бермейді. Бағалаушы үшін нақты сәйкестендіру құралы қажет екені анық.

Әрі қарай, анықталған құн түрі Қазақстанның «Қаржы құралдарын бағалау» Стандартында қалай ашылатынын қарастырамыз. Стандарт құнның он бес түрін ажыратады, атап айтқанда: қалпына келтіру құны, арнайы құн; әділ құн; бастапқы құн; инвестициялық құн; кәдеге жарату құны; кедендік құн; нарықтық құны; қайта өндіру құны; сақтандыру құны; салық құны; синергетикалық құндылық; жою құны; терминал құны; теңгерім құны. Құнның осы түрлерінің әрқайсысында ХҚЕС-ке әрқашан сәйкес келмейтін жеткілікті егжей-тегжейлі сипаттама бар. ХҚЕС-те құн түрлерінің тізімі азырақ, бірақ олардың әрқайсысын анықтау тәртібі анықталған.

Бұл ретте бағалаушы кәсіпорынның балансында не көрсетілетінін, қаржылық активтің теңгерімдік құнын қарастырады, өйткені Бағалау стандартына сәйкес «баланстық құн – бұл барлық жинақталған амортизацияның және құнсызданудан жинақталған залалдардың сомасын шегергенде баланста актив танылған сома» танылады. Бірақ ХҚЕС бойынша қаржылық актив баланста амортизацияланған құн бойынша немесе әділ құн бойынша көрсетіледі.

ХҚЕС бойынша қаржылық активтің амортизацияланған құны – тиімді пайыздық мөлшерлеменің көмегімен есептелген негізгі қарызды өтеу шегерілген, жинақталған амортизация плюс немесе шегерілген бастапқы тану кезінде қаржы активі немесе қаржылық міндеттеме бағаланатын сома (яғни, көрсетілген бастапқы сома мен өтелетін сома арасындағы айырмашылық). Қарыздың құнсыздануына немесе өндіріп алынбауына байланысты кез келген сомалар шегеріледі. Осылайша, ХҚЕС бойынша қаржылық активтің

амортизацияланатын құны түсінігі ҚР Бағалау стандарты бойынша баланстық құн тұжырымдамасымен сәйкес келеді.

ХҚЕС-қа сәйкес әділ құн – бұл активті айырбастауға немесе хабардар, тәуелсіз тараптар арасындағы мәміледе міндеттемені өтеуге болатын сома. ҚР Стандарттына сәйкес бұл анықтама нарықтық құнмен берілген анықтамаға көбірек ұқсайды: «тиісті маркетингтен кейін коммерциялық мәміле бойынша мүдделі тұлға мен сатушы арасындағы бағалау күні актив немесе міндеттеме айырбасталатын болжамды сома. ҚР Бағалау стандарттына сәйкес әділ құнның анықтамасы: «тараптардың әрқайсысының тиісті мүдделерін көрсететін нақты анықталған, хабардар және мүдделі тұлғалар арасындағы активті немесе міндеттемені берудің болжамды бағасы» деп көрсетілген. Көріп отырғанымыздай, бұл жерде ұғымдардың қайталануы бар.

Осылайша, бағалаушыға объектіні анықтауға, анықталатын құн түрін және есептеу әдісін таңдауға көмектесу үшін жасалған Бағалау стандарты бұл мәселені әлі толық шешпейді және одан әрі жетілдіруді қажет ететінін анықтауға болады. Бағалау әдістемесін бұл жетілдіру бағалау стандарттарының талаптарын қаржылық есеп беру стандарттарымен үйлестіру арқылы жүзеге асырылуы тиіс.

Қазіргі мемлекеттің жиынтық экономикалық, нарықтық қатынастар жүйесінде ортақ нарықтың басқа сегменттерімен (өндіріс құралдары нарығы, еңбек нарығы, тауарлар нарығы) бірге қаржы нарығы маңызды орын алады. және қызметтері), кез келген елдің жоғары тиімді дамуының жүйе құраушы факторы болып табылады. Қаржы нарығы – нақты тауарлар мен қызметтердің айналымына қарамастан ақша және басқа да қаржылық активтер салыстырмалы түрде тәуелсіз айналысатын күрделі жүйе. Бұл нарық әртүрлі қаржы құралдарымен жұмыс істейді, нақты қаржы институттары қызмет көрсетеді және уақыт пен кеңістікте әртүрлі инфрақұрылымға ие. Сонымен бірге қазіргі қаржы нарықтарын ақша және капитал нарықтары деп бөлуге болады. Қаржы нарығының салыстырмалы түрде тәуелсіз ішкі жүйесі валюта нарығы, ақша нарығы болып табылады, оларда тиісті активтерді өтеу мерзімі бір жылдан аз қаржы құралдары тауар ретінде әрекет етеді. Бұл негізінен мемлекеттік вексельдер мен банктік депозиттік түбіртектер, сертификаттар.

Қаржы нарығының маңыздылығы бос капиталды жұмылдыруды қамтамасыз етуде және елдің экономикалық өсуін қолдауда. Бұл нарықтың жұмыс істеуі әкімшілік-командалық экономикаға тән «тік» жолдың орнына ресурстарды «көлденең» бойынша қайта бөлуге мүмкіндік береді. Көлденең қозғалыс кезінде қаржылық ресурстарды ақылы түрде қайта бөлу түріндегі әртүрлі елдер мен шаруашылық жүргізуші субъектілер арасында тікелей байланыстар болады. Бұл осындай субъектілердің, нарық субъектілерінің, кәсіпорындардың, салалардың және аймақтардың қаржылық жағдайын, атап айтқанда, қаражатты неғұрлым тиімді пайдалану қағидаты негізінде олар неғұрлым қажет аймақтар мен объектілерге жедел аудару есебінен тұрақтандырады.

Экономиканың жаһандануы дүниежүзілік қаржы нарығының айналымы барлық елдердің күш-жігерімен жаңадан құрылған жалпы ұлттық өнімнен жоғары деңгейге шығуына әкелді. Дүниежүзілік қаржы нарығы экономикада көмекші рөл атқаруын тоқтатты және бүгінгі күні экономиканың нақты секторының, оның ішінде оның инфрақұрылымының қызмет етуінде жетекші рөл атқаратын қуатты, салыстырмалы түрде тәуелсіз жүйеге айналды. Қаржы және қор нарықтары ауқымының мұндай біліктілігі өңірлік, мемлекетаралық қаржы нарықтарының, атап айтқанда, ЕАЭО елдерінің шеңберіндегі деңгейімен, даму тенденцияларымен және табысты жұмыс істеуімен де расталады, олардың тиімділігі нақты күшке ие болып, әлеуметтік-экономикалық даму деңгейін арттыруда [3].

Демек, қаржы нарығы экономикада бірқатар себептер бойынша шешуші рөл атқарады: біріншіден, оның арқасында өндіріске бос қаражатты инвестициялауға мүмкіндік туады, бұл елдің өндірістік қуатын арттыруға және ресурстық әлеуетті жинақтауға мүмкіндік береді; екіншіден, қаржы нарығының көмегімен инвесторларға максималды пайда әкелетін

кәсіпорындар мен салалардың дамуына жағдай жасалады; үшіншіден, қаржы нарығында жүзеге асырылатын капитал қозғалысы ғылыми-техникалық прогрестің жеделдетілуіне, әрбір және барлық қоғамның әл-ауқатының артуына ықпал етеді. Бұл нарық қаржы ресурстарының ең жылдам қозғалысын және тиімді пайдалануын қамтамасыз етеді. Оның құрылымы келесі сегменттерді қамтиды: ақша, валюта, депозит, несие, зейнетақы, сақтандыру нарықтары, капитал нарығы, бағалы қағаздар нарығы, бағалы металдар нарығы және т.б.

Қаржы нарығы бүгінгі таңда қаржы құралдары мен қаржы институттары дамуының жылдам қарқынымен, мәмілелер санының ұлғаюымен сипатталады, бұл түптеп келгенде нақты экономика мен қаржылық операциялар арасындағы алшақтықтың ұлғаюына әкеледі. Қаржы нарығы экономикаға қызмет етуден жаһандық экономиканың өңін белгілейтін тәуелсіз факторға айналды. Банкаралық операциялар сегментін және бастапқы өтімділік нарығындағы жекелеген операцияларды қоспағанда, қаржы нарығындағы операциялар Қазақстан қор биржасында жүзеге асырылады. Қор биржасындағы сауданың негізгі үлесі ақша және валюта нарықтарына келеді. «Қазақстан қор биржасы» АҚ – Орталық Азия аймағындағы жетекші қор биржасы және Қазақстандағы жалғыз қор биржасы. Бұл валюталық нарық құралдарының, мемлекеттік және корпоративтік бағалы қағаздардың, халықаралық қаржы институттарының облигацияларының, сондай-ақ туынды қаржы құралдарының әмбебап сауда алаңы [4].

Егер Қазақстанның қаржы нарығының барлық сегменттерінен тек қана жұмыс істейтіндерін бөліп алсақ, онда шын мәнінде оларға тек депозит нарығы, несие нарығы және валюта нарығы жатады. Басқа нарықтардың қаржы құралдары іс жүзінде белсенді емес және елдегі капиталдың өзгеруіне айтарлықтай әсер етпейді. Бағалы қағаздар нарығы, сақтандыру нарығы және несие нарығы проблемалық күйінде қалып отыр. Бірақ басты мәселе қаржы құралдары нарығын түрлендіру механизмінің анық емес жұмысында.

Басқаша айтқанда, елде ресурстарды несиелік немесе инвестициялық капиталға айналдыру процесі тежеледі. Отандық трансформация механизмінің деформациясының негізгі себептерін қарастырайық. Қазақстан Республикасының депозит нарығы өзінің қысқа тарихында қарқынды өсуді, күрт құлдырауды және тұрақтандыруды көрсеткен мемлекеттің қаржы нарығының негізгі элементтерінің бірі болып табылады. Тұрақсыздыққа қаржы нарығын дамытудағы ішкі проблемаларды жай ғана ушықтырған әлемдік қаржы дағдарысы себеп болғанына қарамастан, мемлекеттің қаржы секторын тұрақсыздандырудың жағымсыз салдарын барынша азайту жөніндегі шараларды әзірлеу қажет. Депозиттік нарықты басқаруды жетілдіру бағыттарының бірі мемлекеттің және банк жүйесінің субъектілерінің белсенді депозиттік саясатты жүзеге асыруы болуы мүмкін, ол жаңа типті қатынастарды құруға бағытталуы тиіс, ол депозиттердің сақталуын қамтамасыз ете алады. депозит нарығының тұрақтылығы. Депозит нарығының дамуына қаржылық және қаржылық емес көптеген факторлар әсер етеді.

Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, жалпы дағдарыс кезінде қазақстандықтардың банктердегі депозиттерінің көлемі азаймаған. Бұл депозит нарығына тән емес жағдай, яғни қаржылық дағдарыс кезінде қазақстандық банктердегі депозиттер көлемін сақтаудың себептерін зерттеу қажеттілігі туындады. Зерттеулер қазақстандық депозит нарығының тұрақтылығына оң әсер еткен факторларды талап етеді.

Біздің ойымызша, қазақстандық депозит нарығының одан әрі сандық және сапалық даму мүмкіндігі бар. Қазақстандықтардың көпшілігі жинақтарын қолма-қол ақшамен сақтауды жалғастыруда және жылжымайтын мүлікке инвестиция салғанды жөн көреді. Көлеңкелі бизнестің айтарлықтай жоғары деңгейі де заңды тұлғалардың депозиттерінің өсу қарқынының төмендігінің себептерінің бірі болып табылады [5].

Сондай-ақ ұлттық депозит нарығын дамытудағы мемлекеттік саясат мәселелерін зерделеу қажет. Мемлекеттік саясат депозиттердің белгілі бір сомаларының сақталуына

кепілдік беруден ғана емес, сонымен қатар посткеңестік кеңістіктегі интеграциялық үдерістерді жеделдету жағдайында қазақстандық депозиттер нарығының бәсекеге қабілеттілігін арттыру шараларынан тұрады.

Депозиттік саясат депозит нарығына қатысушылардың ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып, ғылыми тәсілдерге негізделуі керек: қаржы жүйесіне сенім деңгейі, қаржылық сауаттылық деңгейі және т.б. Қазақстан Республикасының депозиттік нарығы қаржы нарығының ең серпінді сегменті болып табылады, ол тиімді даму стратегиясымен жақын болашақта ел ішінде тартылатын қаражаттың одан әрі ұлғаюына ықпал ете алады деп айтуға болады. Статистика депозиттер көлемінің жыл сайынғы және тұрақты өсімін көрсетеді. Сондықтан трансформация үшін бастапқы ресурстар бар.

Заманауи қаржы құралдарының ішінде артықшылықтары мен кемшіліктерін зерттеу көптеген ғалымдар мен сарапшыларды қызықтыратын блокчейн технологиясы ерекше орын алады. Блокчейн – белгілі бір ақпаратты қамтитын белгілі бір алгоритм бойынша құрастырылған блоктар тізбегі (бұл тізбекті байланыстырылған тізім деп те атайды) [6].

Қазақстанда Блокчейн және криптотехнологияларды дамытудың ұлттық қауымдастығы жұмыс істейді, ол елдің ғаламдық блокчейн экожүйесіне интеграцияланғанын жариялайды. Сонымен қатар, Қазақстанда жеделдету бағдарламалары жұмыс істейтін ІТ кластерлер құрылуда.

Сарапшылардың барлығы дерлік блокчейн технологиясының болашағы қаржы секторынан тыс екенін мойындайды. Қолданылатын технологиялар мемлекет пен қоғамның (халық пен бизнес) өзара әрекеттестігіне әсер етеді, сондықтан инновациялар, енгізілетін технологиялар саласындағы шешімдер шығындарды азайтуға, көрсетілетін қызметтердің тиімділігі мен тиімділігін арттыруға негізделуі керек.

Сондай-ақ қарым-қатынастың барлық қатысушылары «тең негізде» болатын және ашықтыққа, заңдылыққа және сенімділікке бірдей мүдделі болатын өзара әрекеттестікті дамыту қажет. Бұл мүмкіндіктер кез келген мемлекетте, соның ішінде Қазақстанда бюрократия мен сыбайлас жемқорлықты азайта алатын блокчейн технологиясымен қамтамасыз етілген. Сонымен қатар, блокчейн «есту жағдайы» жаңа тұжырымдамасын әзірлеудің маңызды құралдарының бірі ретінде әрекет ететін болады, оның негізгі қағидаты азаматтардың барлық өтініштеріне жедел жауап беру болып табылады.

Қазіргі жағдайда блокчейн технологиясы қаржы құралы ретінде қарқынды дамып келеді, оның әлеуеті криптовалюта желісімен салыстырғанда әлдеқайда кең. Ұзақ мерзімді перспективада бұл технология қаржы секторына ашықтық, тиімділік және икемділік сияқты принциптерде жұмыс істеуге мүмкіндік беретін цифрландырудың маңызды құралдарының біріне айналады. Сонымен қатар, артықшылықтармен қатар әлі жойылмаған көптеген тәуекелдерді де ұмытпау керек. Дегенмен, тәуекелдерді азайту үшін тиісті мүмкіндіктер мен құралдар уақыт өте келе пайда болады. Осыған байланысты, практикалық тұрғыдан алғанда, бар тәуекелдерге байланысты блокчейн технологиясын қаржылық құрал ретінде пайдаланудан бас тарту дұрыс емес. Тәуекелдердің өзін жою керек.

Блокчейн технологиясын мемлекеттік басқару жүйесінде, әсіресе деректердің сенімділігі мен өзгермейтіндігін қамтамасыз ету қажет салаларда пайдаланудың жақсы перспективалары бар. Крипто-шифрлау арқылы қол жеткізілетін және деректерді өзгеріссіз күйде сақтауға мүмкіндік беретін ақпараттық қауіпсіздіктің жоғары деңгейі оны кез келген мемлекет үшін өте өзекті етеді.

Қазақстанның қаржы нарығы ішкі және сыртқы нарықтарда бәсекеге қабілетті болуы тиіс тауарлар мен қызметтердің жаңа жоғары технологиялық түрлерін құру үдерісін қаржылық ресурстармен қамтамасыз етеді. Сондай-ақ тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамудың ұлттық стратегиялық мақсаттарын отандық өндірушілер мен шетелдік инвесторлардың экономикалық мүдделерімен үйлестірудің тиімді тетіктерін әзірлеу қажет. Қазіргі әлем дамуының маңызды ерекшеліктерінің бірі – қарқынды дамып келе жатқан

жаһандану болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда, жаһандану процестерін тереңдетуде капитал ағыны ең маңызды рөл атқарады. Қазіргі кезеңде интеграциялық процестер қаржы нарығының құралдары арқылы жүзеге асады. Қаржы ресурстарының ұтқырлығы ұлттық экономиканың ашықтық деңгейімен анықталады.

Қолдалынған әдебиеттер тізімі

1. «Бағалау стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2018 жылғы 5 мамырдағы № 519 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2018 жылғы 31 мамырда № 16971 болып тіркелді // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37022386&.
2. Халықаралық қаржылық есептілік стандарты (IAS) 32 «Қаржы құралдары: ұсыну» // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30012914.
3. Фурсова Т. В., Заболотникова В. Д. Финансовый рынок Казахстана: формирование, проблемы и перспективы развития // Вестник университета «Туран». – 2019. – №. 1. – С. 83-86.
4. KASE ресми сайты // <https://kase.kz/ru/private-kase/>
5. Нурмагамбетов Е. Анализ депозитного рынка Республики Казахстан за 2005–2012 годы: <http://www.predictor.kz/?p=716#more716>.
6. Сысун А. К., Васильева Н.В. Блокчейн как финансовый инструмент // Инженерные кадры-будущее инновационной экономики России. – 2020. – №. 8. – С. 120-124.

УДК 349

ЖҰМЫСКЕРДІҢ МАТЕРИАЛДЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІГІНІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Жақсылықова Меруерт Нұрғалиқызы

meruert_zh@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ азаматтық, еңбек және экология құқық
кафедрасының 1 курс магистранты
Ғылыми жетекшісі – Е.Н. Нурғалиева

Құқықтық қатынастардағы жауапкершілік мәселелері қоғам үшін маңыздылығына байланысты әрдайым назар аударады. Құқықтық жауапкершілік әлеуметтік жауапкершіліктің бір түрі ретінде құқықтық қатынастар субъектілерінің құқықтары мен міндеттерін іске асыру тетігінің маңызды бөлігі, осы құқықтар мен міндеттерді іске асырудың кепілі болып табылады. Кез-келген жұмыс беруші өз мүлкін сақтауға мүдделі. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының Еңбек кодексімен (10-тарау, 2-бөлім, 120-123-баптар) [1] регламенттелетін жұмыс берушіге келтірілген зиян үшін жұмыскердің материалдық жауапкершілігі өзекті мәселе болып табылады.

Материалдық жауапкершілік еңбек заңнамасы актілерінің немесе жергілікті нормативтік актілердің (заңды тұлғалардың ішкі құқықтық актілерінің) талаптары бұзылған жағдайда, сондай-ақ еңбек шартының екінші тарапына нұқсан келтірілген жағдайда туындайды. Жауапкершілік шаралары әлеуметтік қауіпті, кінәлі және заңсыз, жауапкершілік субъектілері — еңбек шартының тараптары жасаған әрекеттер ретінде құқық бұзушылықтар жасалған жағдайда қолданылады. Материалдық жауапкершілік шаралары құқықтық